

Elżbieta Maria Walczuk

Podsumowanie realizacji projektu DUN w zakresie retrokonwersji czasopism – analiza trzech lat działalności programu w Bibliotece Głównej WUM

The summary of the DUN project in journal retroconversion – the analysis of the three years of the program at the Main Library of the Medical University of Warsaw

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence to: elzbieta.walczuk@wum.edu.pl

STRESZCZENIE: Celem artykułu jest omówienie trzyletniego projektu zrealizowanego przez Bibliotekę Główną Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w ramach projektu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczącego działalności upowszechniającej naukę (DUN). Po krótkiej charakterystyce programu DUN i omówieniu celów projektu i etapów pracy nad retrokonwersją zbiorów przedstawiono rezultaty podjętych działań. W efekcie prac projektowych został zrealizowany cel, jakim było udostępnienie w katalogu online informacji o zasobach, a w rezultacie – popularyzacja zbiorów wśród społeczności akademickiej, jednostek sektora nauki oraz innych interesariuszy.

SUMMARY: The purpose of this article is to discuss a three-year project implemented by the Main Library of the Medical University of Warsaw as part of the project of the Ministry of Science and Higher Education for the dissemination of science (DUN). After a brief description of the DUN program, discussion of the project's objectives and stages of work on retroconversion of collections, the results and benefits of the activities were presented. After the project work was completed, the objective, which assumed making the information on resources available in the online catalog, was met, and in effect - the collections were popularized among the academic community, science sector and other stakeholders.

KEYWORDS: science dissemination activities (DUN), project, journal retroconversion.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

WPROWADZENIE

Rolą biblioteki naukowej jest organizowanie warsztatu badawczo-edukacyjnego, prowadzenie działalności naukowo-badawczej oraz służba potrzebom nauki i kształcenia przez zapewnienie dostępu do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych [1].

Aby efektywnie wykonywać powyższe zadania, biblioteki wykorzystują nowoczesne narzędzia. Komputeryzacja ułatwia dostęp do źródeł informacyjnych, zwłaszcza katalogów centralnych, i usprawnia funkcjonowanie bibliotek w zakresie obiegu informacji [2].

Ów nieuchronny proces wymusza też inne zmiany – spektrum działalności biblioteki naukowej musi dynamicznie się rozwijać. Chodzi tu nie tylko o podnoszenie poziomu do-

tychczasowych usług, lecz także o proponowanie nowych udogodnień, których odbiorcami będą środowisko akademickie (kadra naukowa i studenci) oraz pozostała część społeczeństwa. Wprowadzanie zmian przez biblioteki wiąże się nierozdzielnie z kosztami, które niejednokrotnie są zbyt wysokie, aby można było z powodzeniem realizować przedsięwzięcia. Stąd biblioteki naukowe, również te związane z publicznymi szkołami wyższymi, są niejako zmuszone do aktywnego poszukiwania źródeł finansowania poza źródłem podstawowym, czyli poza środkami zagwarantowanymi w budżecie państwa dla poszczególnych uczelni: subwencjami i dotacjami. Źródłem dodatkowych środków może być zarówno budżet państwa w ramach działalności upowszechniającej naukę (DUN), jak i szeroko pojęte środowisko gospodarcze [3].

Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (BG WUM) posiada bogaty księgozbiór literatury naukowej. Profil gromadzonych zbiorów był i jest podporządkowany potrzebom uczelni, dlatego w zasobach BG WUM dominują książki, podręczniki i czasopisma o tematyce medycznej i farmaceutycznej oraz z zakresu nauk pokrewnych. BG WUM jest jedną z 11 bibliotek uniwersytetów medycznych w Polsce, największą pod względem liczby zbiorów; jest też drugą co do wielkości zasobów biblioteką o profilu medycznym w regionie mazowieckim. Zbiory obejmują pozycje wydawane od drugiej połowy XIX w. do dziś. W zasobach znajduje się księgozbiór dawnej Biblioteki Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, który trafił do BG WUM wraz z przekształceniem wydziału w Akademię Medyczną, a następnie Akademii w Warszawski Uniwersytet Medyczny. Biblioteka WUM gromadzi literaturę nie tylko w języku polskim, lecz również w językach obcych, m.in. angielskim, niemieckim, francuskim.

Celem artykułu jest omówienie trzyletniego projektu realizowanego przez BG WUM w ramach projektu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczącego działalności upowszechniającej naukę.

DUN

DUN została uregulowana w Ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. 2016 poz. 2045 z późn. zm.). Jest to inicjatywa, która umożliwia określonym podmiotom pozyskiwanie od państwa dodatkowego finansowania zadań ukierunkowanych na działalność upowszechniającą naukę. Zadaniemi realizowanymi w ramach DUN są zatem: wspieranie rozwoju polskiej nauki przez upowszechnianie i promocję wyników działalności badawczo-rozwojowej, innowacyjnej i wynalazczej, również w skali międzynarodowej, a także zadania związane z utrzymaniem zasobów o dużym znaczeniu dla nauki i jej dziedzictwa, nieobejmujące prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych¹. Z punktu widzenia bibliotek naukowych szczególnie ważny jest ust. 3 art. 25 wspomnianej ustawy, na którego podstawie można przyznawać środki finansowe na określone cele: (1) utrzymanie unikatowych w skali kraju zasobów bibliotecznych o istotnym znacze-

niu dla nauki lub jej dziedzictwa, (2) opracowywanie naukowych zasobów bibliotecznych, (3) udostępnianie zasobów bibliotecznych w formie elektronicznej.

DUN W PRAKTYCE BIBLIOTECZNEJ BG WUM

Jak już wspomniano, w zasobach BG WUM znajdują się bogate zbiory, których opisy – sporządzone w sposób tradycyjny w katalogu kartkowym – oczekiwały i częściowo nadal oczekują na prezentację szerszemu gronu odbiorców przez udostępnienie w formie elektronicznej w Internecie. W związku z powyższym BG WUM skorzystała z możliwości, jakie oferuje program DUN, i w latach 2017–2019 zrealizowała serię projektów.

Od 2017 r. Zespół Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów BG WUM uczestniczył przez trzy lata w projektach w ramach DUN. Przedmiotem projektów były: w roku 2017 – rozbudowa warsztatu informacyjnego online BG WUM przez retrospektywne opracowanie opisów katalogowych czasopism medycznych w języku polskim z lat 1867–2010; w roku 2018 – zwiększenie zasięgu informacyjnego katalogu online BG WUM przez retrospektywne opracowanie opisów katalogowych czasopism medycznych, które ukazały się w języku polskim i językach kongresowych w latach 1870–2012; w roku 2019 – rozszerzenie dostępu online do metadanych naukowych zasobów informacyjnych BG WUM przez retrospektywne opracowanie opisów katalogowych czasopism medycznych wydanych w językach kongresowych w latach 1881–2012. Projekty realizował pięciosobowy zespół o zmiennym składzie. Wszyscy członkowie zespołu mieli wykształcenie w zakresie bibliotekoznawstwa, uprawnienia katalogera, umiejętności tworzenia rekordów bibliograficznych (dla wydawnictw zwartych i ciągłych) oraz wieloletnie doświadczenie w gromadzeniu i opracowywaniu zbiorów.

Biblioteka zapewniła niezbędną infrastrukturę: stacjonarne stanowiska komputerowe z dostępem do systemu bibliotecznego ALEPH, zintegrowanego z centralnym katalogiem NUKAT, drukarkę etykiet, zabezpieczające paski magnetyczne oraz urządzenia do ich aktywowania.

¹ Dla zilustrowania założeń DUN warto tu wskazać najistotniejsze elementy programu. Dysponentem środków jest Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, który działa za pośrednictwem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W ramach DUN realizowane są różnorodne zadania: od promocji osiągnięć naukowych podczas targów, wystaw, ekspozycji, a także konferencji naukowych, przez działania możliwe do podejmowania przez biblioteki (utrzymanie unikatowych w skali kraju zasobów bibliotecznych o istotnym znaczeniu dla nauki lub jej dziedzictwa, opracowywanie naukowych zasobów bibliotecznych, udostępnianie zasobów bibliotecznych w formie elektronicznej, zapewnienie otwartego dostępu przez Internet do czasopism i monografii o wyjątkowych walorach naukowych), aż po inne działania szczególnie ważne dla upowszechniania nauki. Beneficjentami środków pochodzących z DUN są zróżnicowane podmioty: zarówno jednostki naukowe, jak i uczelnie, Polska Akademia Umiejętności, podmioty działające na rzecz nauki, biblioteki naukowe niewchodzące w skład uczelni, ministrowie kierujący działami administracji rządowej. Ustawa precyzyjnie określa również tryb przyznawania i rozliczania środków [4].

Cele projektów realizowanych przez Zespół Gromadzenia i Opracowywania BG WUM w latach 2017–2019 obejmowały: intensyfikację wykorzystania zasobów widocznych w katalogu tradycyjnym, ułatwienie dostępu do informacji o lokalizacji zasobów, przyspieszenie procesów związanych z wyszukiwaniem informacji, nieograniczony dostęp do metadanych opisowych w wymiarze czasowym i przestrzennym, udostępnienie w katalogu online informacji o zasobach BG WUM, poprawę dostępu do informacji katalogowej online, pozyskanie większej liczby odbiorców krajowych i zagranicznych, zwiększenie wykorzystania zasobów, usprawnienie wypożyczeń międzybibliotecznych i zarządzania księgozbiorem.

DROGA CZASOPISMA W RAMACH PRAC OBJĘTYCH PROJEKTEM DUN

Poniżej przedstawiony zostanie zespół czynności bibliotecznych związanych z pracami nad retrokonwersją czasopism. Już na etapie wnioskowania przez BG WUM o środki finansowe na realizację projektów pracownicy Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów dokonali selekcji ilościowej i jakościowej tytułów, które zostaną objęte retrokonwersją. W trakcie kwalifikacji woluminów znajdujących się w zasobach biblioteki brano pod uwagę odpowiednią ich liczbę, datę wydania, a także język tekstu.

Kolejną fazą realizacji projektów było opracowanie formalne i rzeczowe woluminów: sporządzanie – zgodnie z obowiązującymi zasadami – opisów bibliograficznych tytułów uwzględnionych w projekcie na dany rok. Istotną okazała się współpraca z centralnym katalogiem NUKAT, z którego zasobów czerpać można było gotowe hasła wzorcowe i opisy bibliograficzne, według zasad biernej współpracy z bazą NUKAT [4, 5]. Wystarczyło zatem pobrać gotowe metadane potrzebnego rekordu do systemu ALEPH. Możliwość pozyskania gotowego rekordu bibliotecznego skutkowało oszczędnością czasu poświęconego na katalogowanie i korzystnie wpłynęła na płynność prac w procesie retrokonwersji czasopism. W przypadku braku opisu bibliograficznego dla opracowywanego tytułu czasopisma w centralnym katalogu NUKAT opis bibliograficzny był tworzony przez pracowników realizujących projekt – zgodnie z zasadami czynnej współpracy z bazą NUKAT.

Następnie ustalano kompletność zasobu. Biorąc pod uwagę daty wydania opracowywanych tytułów, zmieniającą się częstotliwość publikacji kolejnych numerów czasopisma, jak również fakt, że część tytułów była oprawiona, a część nie – wymagało to od zespołu dużej uważności, staranności i cierpliwości. Opisywany etap prac bezpośrednio rzutował na etap kolejny, którym było wykonanie rekordu eg-

zemplarza, czyli wprowadzenie do zasobu katalogu lokalnego w systemie bibliotecznym ALEPH.

W trakcie realizacji projektów pracownicy korzystali z możliwości porównania stanu posiadania BG WUM ze stanem posiadania innych bibliotek medycznych. I tutaj znowu pomocną okazywała się współpraca BG WUM z centrum NUKAT, dzięki której istniała możliwość szybkiego dotarcia do zasobów innych bibliotek w celu ewentualnej weryfikacji własnych danych.

Następnie czynności związane z realizacją projektu obejmowały prace techniczne: przygotowanie i wydruk etykiet oraz wklejanie kodów i materiałów zabezpieczających, czyli pasków magnetycznych. W przypadku czasopism obcojęzycznych etapem końcowym było wprowadzenie danych lokalnych do Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych – bazy danych o zasięgu krajowym obejmującym ponad 50 bibliotek uczelni medycznych, Główną Bibliotekę Lekarską, instytuty resortu zdrowia i inne ośrodki posiadające w swoich zbiorach czasopisma biomedyczne [6].

PODSUMOWANIE

W ciągu trzech lat pracy w ramach DUN osiągnięto zakładane cele. Do katalogu wprowadzono 184 czasopisma – z uwzględnieniem zmiany tytułów na przestrzeni lat. Katalog został wzbogacony o 6300 metadanych czasopism. Ułatwiono zatem dostęp do zbioru za pomocą różnych platform wyszukiwawczych: katalogu online, multiwyszukiwarki PRIMO, NUKAT, WorldCat OCLC, Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych.

Możliwość odnajdywania poszukiwanych publikacji za pomocą Internetu oznacza niewątpliwie popularyzację zasobów uczelni oraz współtworzenie publicznej przestrzeni badawczej z otwartym dostępem do metadanych opisowych źródeł z zakresu medycyny i nauk o zdrowiu, a zarazem zwiększenie potencjału aktywności naukowej. Dostęp do poszukiwanej literatury stał się prostszy, lepiej dostosowany do potrzeb współczesnego czytelnika.

BIBLIOGRAPHY

1. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach [Internet]. Kancelaria Sejmu; [cited 26.06.2020.] Available from: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970850539/U/D19970539Lj.pdf>
2. Informacja w sieci : problemy, metody, technologie. Chuchro E, Daszewski W, Sosińska-Kalata B, editors. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich; 2006. p. 38.
3. Willecki J. Działalność upowszechniająca naukę realizowana przez biblioteki naukowe w aspekcie zmian Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wprowadzonych w 2015 roku. Forum Bibliotek Medycznych. 2016;9(1):64-71.

4. Działalność upowszechniająca naukę [Internet]. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego; [cited 26.06.2020.] Available from: <https://www.archiwum.nauka.gov.pl/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke/dzialalnosc-upowszechniajaca-nauke.html>
 5. Dwornik A. "Prosto do informacji" - spełniona obietnica. Rola bazy NUKAT w budowaniu katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Forum Bibliotek Medycznych*. 2016;9(1):156-66.
 6. Informacje o katalogu [Internet]. Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych; [cited 26.06.2020.] Available from: http://opac.gbl.waw.pl/cgi-bin/wspd_cgi_ckcz.sh/wc_info.pl
-

ELŻBIETA MARIA WALCZUK

Main Library, Medical University of Warsaw, Poland

Correspondence: elzbieta.walczuk@wum.edu.pl

Absolwentka historii i wiedzy o społeczeństwie na Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz absolwentka studiów podyplomowych w zakresie bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Warszawskim. Pracuje w Dziale Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów w Bibliotece Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego na stanowisku bibliotekarza.